

Nr 70.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa ändringar med avseende å fortsättningsskolans anordnande; given Stockholms slott den 10 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. J. F. Almkvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Almkvist anför:

Såsom jag erinrade under punkten 192 i åttonde huvudtiteln av 1928 års statsverksproposition föreligga för närvarande hos Kungl. Maj:t till prövning två särskilda framställningar från skolöverstyrelsen, avseende vissa ändrade bestämmelser i fråga om fortsättningsskolans anordnande, bland annat utsträckt rätt för skoldistriktet att, där folkskolan är sjuårig, inrätta fortsättningsskola med endast en årskurs ävensom rätt att på vissa villkor förlägga en del av fortsättningsskolkursen till det läsåret, under vilket lärlingarna avgått från folkskolan. Jag anhåller att nu få anmäla ifrågavarande ärende för Kungl. Maj:t.

Det torde då först tillåtas mig att med några ord erinra om de all-

männa grunder, som av 1918 års riksdag fastställdes för den då beslutade nya typen av fortsättningsskola, så vitt dessa grunder äga betydelse för nu föreliggande spörsmål.

Nu gällande
bestämmelser.

Enligt berörda grunder gäller bland annat att i varje skoldistrikt skall för de lärjungar, som med fullständigt avgångsbetyg lämnat folkskolan eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, finnas en eller, där förhållandena sådant påkalla och medgiva, flera fortsättningsskolor. Kursen i fortsättningsskola skall för lärjungarna omfatta sammanlagt minst 360 undervisningstimmar, förlagda utom folkskolans ordinarie undervisningstid, och fördelas på minst 2, i särskilda undantagsfall och efter vederbörlig prövning, högst 3 år. Lärjunge skall vara pliktig att, i den mån han icke enligt gällande föreskrifter skall vara därifrån befriad eller i vederbörlig ordning därifrån erhållit befrielse eller skoldistrikt i visst fall erhållit vederbörligt tillstånd att träffa annan anordning, inträda i fortsättningsskola vid början av den årskurs, som anordnas närmast efter det läsår, då avgångsbetyg från folkskola eller vitsord om motsvarande kunskaper erhållits. För lärjungar, som avgått från egentlig folkskola utan att erhålla fullständigt avgångsbetyg, ävensom för lärjungar, som avgått från mindre folkskola, må i stället för fortsättningsskola anordnas ersättningsskola eller enligt vederbörligt beprövande annan däremot svarande, efter förhållandena lämpad undervisning.

De närmare bestämmelserna angående fortsättningsskolans organisation utformades sedermera i kungl. stadgan den 16 september 1918 (nr 1001) för fortsättningsskolan. Enligt dessa bestämmelser skall varje årskurs omfatta minst 120 timmar. Kursen kan allt efter olika orters särskilda förhållanden och behov antingen samlas på ett mindre antal veckor årligen med olika antal timmar i veckan, dock icke överstigande trettio, och fortgå i en följd eller fördelas på två terminer eller också utbredas över en längre tid av året, vare sig lärjungarna sysselsättas en hel arbetsdag i veckan eller veckans undervisningstimmar fördelas på två eller flera dagar med minst två timmar varje dag eller slutligen under en del av arbetsåret hållas mer samlad och under den övriga delen mera utbredd.

Sedan dessa allmänna grunder för organisationen av fortsättningsskolan fastställdes hava de i allt väsentligt lämnats orubbade utom på en punkt, nämligen i fråga om lärotidens längd, beträffande vilken 1924 års riksdag med anledning av väckt motion hos Kungl. Maj:t i skrivelse den 6 juni 1924, nr 307, anhöll, att Kungl. Maj:t måtte efter nödig utredning vidtaga åtgärder för sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att skoldistrikt med obligatorisk sjunde folkskoleklass måtte kunna anordna fortsättningsskola med ettårig kurs.

Sedan utredning i ärendet verkställdes, föreslog Kungl. Maj:t i propositionen nr 73 till 1925 års riksdag, att riksdagen måtte besluta, att i skoldistrikt, som vid folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer, eller vid

mindre folkskola av D1-form anordnat obligatorisk sjunde årsklass, fortsättningsskolekursen måtte under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, kunna omfatta allenast en årskurs med minst 180 undervisningstimmar, ävensom att den tid, under vilken skolpliktig skulle vara skyldig att deltaga i undervisningen vid fortsättningsskola med endast en årskurs, måtte kunna av skoldistrikt utsträckas intill 540 undervisningstimmar. Enligt förslaget skulle rätten till anordnande av ettårig fortsättningsskola göras beroende av en genom skolöverstyrelsen verkställd prövning från fall till fall med hänsyn tagen till skolväsendets tillstånd i varje särskilt skoldistrikt.

Riksdagen biföll detta Kungl. Maj:ts förslag. I sin skrivelse i ämnet, nr 145, framhöll riksdagen emellertid, att inom riksdagen en viss tvekan gjorts gällande, huruvida den föreslagna anordningen lämpligen borde komma till någon större tillämpning beträffande distrikt, där de minst gynnsamma bland de i Kungl. Maj:ts förslag ifrågasatta skolformer blivit införda. Men då det enligt riksdagens mening framstode såsom önskvärt, att på det föreliggande området en viss erfarenhet vunnes, hade riksdagen icke velat motsätta sig vad Kungl. Maj:t i nämnda hänseende föreslagit. Dock förutsatte riksdagen, att vid prövning i de särskilda fallen om medgivande att inrätta en ettårig fortsättningsskolkurs av vederbörande myndighet noggrant tillsåges, att undervisningen under sjunde folkskolåret så ordnades, att under detsamma inhämtades minst så mycket av det för ifrågakommande typ av fortsättningsskola särskilt föreskrivna kunskapsmått, som eljest skulle hava inhämtats under det första året i fortsättningsskolan. I överensstämmelse med det sålunda fattade beslutet utfärdades sedermera av Kungl. Maj:t den 20 juli 1925 kungörelse (nr 352) om ändring av stadgan för fortsättningsskolan.

Härutöver hava inom riksdagen motionsvis framförts åtskilliga förslag om ändrad anordning av fortsättningsskolan, i flertalet fall åsyftande en begränsning av lärotiden till endast en årskurs. Jag skall här i korthet erinra om innebörden av dessa förslag.

Sålunda väcktes vid 1925 års riksdag i första kammaren motion (nr 187) om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet måtte kunna anordnas på det sätt, att den omfattade endast en årskurs och minst 180 undervisningstimmar. Motionen avstyrktes av vederbörande utskott, som framhöll att det vore mindre välbetänkt att på det tidiga utvecklingsstadium, där fortsättningsskolan för närvarande befunne sig, vidtaga åtgärder i enlighet med motionen, då däri genom fortsättningsskolans karaktär och uppgift skulle förryckas och dess utveckling i avsedd riktning och omfattning äventyras. I en annan motion inom samma kammare (nr 37) och vid samma riksdag påyrkades en sådan ändring, att kursen i allmän fortsättningsskola måtte kunna begränsas till ett arbetsår, omfattande minst 300 alternativt 360 undervisningstimmar.

Inom riksdagen framkomna förslag till ändringar med avseende å fortsättningsskolans anordning.

Ytterligare hemställdes i en inom andra kammaren vid nämnda riksdag väckt motion (nr 62), att snar utredning måtte verkställas beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs. Statsutskottet, som till behandling förehade sistnämnda två motioner, erinrade i sitt utlåtande om att vid 1924 års riksdag motioner förelegat med begäran, att fortsättningskola på landet måtte kunna anordnas genom en ettårig kurs, och att utskottet ansett sig icke kunna biträda dessa förslag, då härigenom fortsättningsskolans karaktär och uppgift skulle förryckas, och utskottets uppfattning hade delats jämväl av riksdagen. Utskottet hade fortfarande samma åskådning i denna fråga. Ifrågavarande skolform befunne sig i en jämn och stark tillväxt, och utskottet hölle före, att det vore för fortsättningsskolans utveckling i hög grad olyckligt att då vidtaga åtgärder, som kunde vara ägnade att rubba det syftemål denna skola ville vinna. I enlighet med statsutskottets hemställan avtog riksdagen de nu nämnda motionerna.

Vid 1926 års riksdag kom frågan ånyo upp motionsvägen. I första kammaren yrkades (motion nr 174), att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av bestämmelserna rörande fortsättningsskolväsendet, att den allmänna fortsättningsskolan måtte kunna, där vederbörande skoldistrikt så beslutade, anordnas såsom ettårig. I en motion inom andra kammaren (nr 90) hemställdes om sådan ändring av bestämmelserna rörande fortsättningsskolväsendet, att den allmänna fortsättningsskolan måtte kunna, där vederbörande skoldistrikt så beslutade, anordnas såsom ettårig och omfattande minst 240 undervisningstimmar, vilken förkortning skulle gälla även i det fall, då två årskurser förlades i nära sammanhang med varandra. Jämväl dessa motioner handlades av statsutskottet, som erinrade om 1925 års beslut om anordnande av ettårig fortsättningsskola i skoldistrikt, som inrättat ett sjunde obligatoriskt skolår. Då de i anledning härav utfärdade bestämmelserna nyligen trätt i kraft, fann utskottet det icke tillrädligt att nu förorda åtgärder, ägnade att ytterligare rubba den hittillsvarande organisationen. I intet av sistnämnda fall föranledde de väckta förslagen någon riksdagens åtgärd.

Däremot har 1927 års riksdag i anledning av väckta motioner avlåtit två särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t rörande fortsättningsskolans anordning. I den första skrivelsen (nr 112) hemställdes om utredning i fråga om ändring i gällande bestämmelser rörande förläggning av fortsättningsskolans lärotid, i syfte att i sådan repetitionsskola, som avses i § 56 fortsättningsskolestadgan, skolans båda årskurser måtte kunna förläggas till det läsår, som följer omedelbart efter barnens avgång från den egentliga folkskolan. I den andra skrivelsen (nr 255) anhålles, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning, huruvida sådana ändringar böra vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan kommer att inrymma jämväl den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningsskolans undervisning.

Båda dessa skrivelser hava remitterats till skolöverstyrelsen, som dock ännu icke inkommit med utlåtande i ämnet.

Jämväl på annat sätt kom frågan om fortsättningsskolans anordning under debatt vid 1927 års riksdag. I båda kamrarna framställdes till chefen för ecklesiastikdepartementet interpellationer, som berörde dels frågan om rätten för skoldistrikt att förlägga fortsättningsskolkurs i omedelbar eller nära anslutning till den termin, under vilken lärjungarna avgått från folkskolans sista klass, dels ock ett speciellt fall, fortsättningsskoleväsendet inom Hyssna församling, som har halvtidsläsande åttaklassig folkskola och som begärt Kungl. Maj:ts tillstånd att anordna fortsättningsskolan såsom ettårig men å denna ansökning erhållit avslag med hänsyn därtill, att ett medgivande av en sådan anordning ansetts strida mot de av riksdagen fastställda grunderna för fortsättningsskolans organisation. I de svar jag avgav å dessa interpellationer, framhöll jag, att de spörsmål, som i interpellationerna avsågos, vore föremål för prövning inom ecklesiastikdepartementet med anledning av en framställning från skolöverstyrelsen, som inkommit till Kungl. Maj:t i februari 1927 och däri överstyrelsen upptagit åtskilliga förslag till ändringar i nu gällande bestämmelser rörande fortsättningsskolan. Det är just denna överstyrelsens framställning, som jag här närmast har att behandla, och jag övergår nu till att redogöra för innehållet i densamma. Dessförinnan vill jag dock nämna, att den andra av de framställningar från skolöverstyrelsen rörande fortsättningsskolan, om vilka jag ovan talat, gäller *dels* anordnande i vissa fall av vanlig fortsättningsskola för lärjungar, som avgått från mindre folkskola, *dels* rätt för lärare vid folk- och småskolor att för lönetur tillgodoräkna sig föregående fast anställning vid fortsättningsskola, *dels* beredande av ålders-tillägg åt fast anställda lärare vid fortsättningsskolor, *dels* beredande av statsbidrag till avlönande av sjuklediga lärare vid fortsättningsskolor, *dels* ock slutligen medgivande av rätt till resekostnads- och traktamentsersättning åt ambulerande lärare vid fortsättningsskola. Alla dessa spörsmål anser jag ej nu vara mogna för avgörande. Särskilt synes det mig att en närmare utredning tarvas rörande de ekonomiska konsekvenserna för statsverket av överstyrelsens berörda förslag. Jag ber därför att i annat sammanhang få återkomma till överstyrelsens sistberörda framställning, som jag alltså i det följande lämnar å sido.

Överstyrelsens nu ifrågavarande framställning, som är dagtecknad den 18 januari 1927, berör fyra särskilda spörsmål. *För det första* framställes förslag om sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att ettårig fortsättningsskola med minst 360 undervisningstimmar må kunna anordnas för lärjungar, som avgått från sjunde klassen i folkskolan, oavsett om denna är hel- eller halvtidsläsande. *För det andra* ifrågasättes beredande av möjlighet för skoldistrikt att förlägga någon del av fortsättningsskolkursen till samma läsår som det, under vilket lärjungarna avgått från folkskolan. *Det tredje spörsmålet* avser

Skolöverstyrelsens framställningar i januari 1927.

rätt för lärjungar, som genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning ävensom för lärjungar, som avgått från sjunde årsklassen i heltidsläsande folkskola med betyg enligt § 48 folkskolestadgan, att fullgöra sin fortsättningsskolplikt i ettårig fortsättningsskola med ett mindre antal undervisningstimmar än 360, dock minst 180. *Slutligen* föreslås, att under vissa förutsättningar lärjungar, som avgått från folkskola, vars organisation mer eller mindre avviker från de fastställda huvudformerna, må kunna, där det är fråga om ett mindre antal barn, hänvisas till ettårig fortsättningsskola, även om denna har kortare kurs än 360 timmar.

Beträffande den första frågan, anordnande av ettårig fortsättningsskola på grundval av genomgången halvtidsläsande folkskola, anför överstyrelsen följande.

Vissa skoldistrikt, inom vilka folkskolorna anordnats med halvtidsläsning, hava sökt förbättra sitt skolväsen genom att införa sjuårig folkskoleplikt. Givetvis uppvägas i någon mån halvtidsläsningens olägenheter av en sådan anordning, och dess genomförande synes därför böra underlättas. Sedan den obligatoriska fortsättningsskolplikten nu trätt i kraft, kunna med anledning därav vissa svårigheter uppstå för skoldistrikt med halvtidsläsande folkskolor att införa eller, om så redan skett, att bibehålla sjuårig folkskola. Den för folkskola och fortsättningsskola obligatoriska undervisningstiden skulle nämligen enligt nu gällande bestämmelser komma att omfatta sammanlagt nio år, vilket särskilt å landsbygden anses medföra alltför sen avgång från fortsättningsskolan. Det har därför visat sig, att införandet av den tvååriga fortsättningsskolan i vissa skoldistrikt utgör hinder för en på ovan angivet sätt förbättrad organisation av folkskolan eller rent av medför försämring av folkskolan, sådan den redan anordnats.

Överstyrelsen har tagit dessa och närliggande förhållanden under övervägande och sökt finna utvägar till avhjälpande av de påpekade olägenheterna. Överstyrelsen vill emellertid framhålla, att överstyrelsen givetvis icke velat genom sina förslag till underlättande av halvtidsläsande folkskolas anordnande som sjuårig på något sätt befrämja förekomsten av folkskolans undantagsformer, där dessa icke betingas av de förhållanden, som i gällande författningar angivas. Överstyrelsen har vidare vid sina överväganden helt utgått ifrån, att icke någon som helst rubbning bör ifrågakomma beträffande de för den fortsatta undervisningen grundläggande, av riksdagen vid flera tillfällen hävdade principerna, att den för folkskola och fortsättningsskola sammanlagda undervisningstiden skall omfatta minst åtta år och att fortsättningsskolans lärokurs skall motsvara en kurs om minst 360 timmar utöver folkskolans kurs.

Enligt överstyrelsens mening är den i halvtidsläsande folkskolor inhämtade lärokursen, även då den är sjuårig, så knapphändig, att den ej kan anses innefatta eller motsvara någon del av fortsättningsskolans kurs. Därför bör under alla förhållanden såsom överbyggnad å dessa folkskolor krävas en fortsättningsskolkurs om minst 360 timmar. Men då lärjungarna redan under första läsåret efter det de avgått från sjunde folkskoleklassen uppnå den ålder, vid vilken fortsättningsskolans andra årskurs i allmänhet genomgås av de lärjungar, som avgått från sexårig folkskola, kan det ifrågasättas, om icke även skoldistrikt, inom vilka folkskolan är anordnad såsom halvtidsläsande med obligatorisk sjunde årsklass, borde beredas rätt att låta

fortsättningsskolkursen omfatta allenast en årskurs, dock med minst 360 timmar.

I vissa fall skulle måhända svårighet att erhålla lärare eller andra lokala förhållanden utgöra hinder för en sådan anordning av fortsättningsskolan. Men där den kunde komma till stånd, skulle helt säkert den förbättring av den halvtidsläsande folkskolan, som införandet av en sjunde årsklass innebär, betydligt underlättas. Vad den fortsatta undervisningen beträffar skulle åt densamma ägnas lika många timmar som i den tvååriga fortsättningsskolan, varjämte lärjungarna komme att genomgå hela kursen vid en ålder, då de nått en något högre grad av förståndsmognad, än vad som är fallet i på sexårig folkskola byggd tvåårig fortsättningsskola. Den för folkskola och fortsättningsskola sammanlagda lärotiden komme även med denna anordning att omfatta åtta år.

Givetvis bör fortsättningsskola med två årskurser alltjämt utgöra den normala fortsättningsskoltypen och sålunda helst införas såsom överbyggnad även å sjuårig folkskola. Måste emellertid lärotiden begränsas till åtta skolår, så är det påtagligt, att en skolorganisation, som består av sju folkskolår med heltidsläsning och 360 timmars ettårig fortsättningsskolkurs, är värdefullare än den, som utgöres av sex folkskolår och en fortsättningsskolkurs om 360 timmar, fördelade på två år. Men även om folkskolorna äro halvtidsläsande, så måste organisationen anses värdefullare, om den omfattar sju årsklasser i folkskolan och en årskurs om 360 timmar i fortsättningsskolan, än om den består av sex årsklasser i folkskolan samt fortsättningsskolans 360 timmar, fördelade på två årskurser. Därför finner sig överstyrelsen böra föreslå sådan ändring i nu gällande bestämmelser angående ettårig fortsättningsskolkurs, att skoldistrikt, som icke anse sig kunna införa både sjuårig folkskola och tvåårig fortsättningsskola, må kunna erhålla rätt att för lärjungar, som vid läsårets slut avgå från folkskolans sjunde årsklass, sammanföra kursen såväl i fortsättningsskola som i ersättningsskola till en årskurs om minst 360 timmar, oavsett om folkskolan är anordnad enligt huvudform eller undantagsform.

Icke sällan förekommer, att även folkskola med sju årsklasser är anordnad enligt någon variant av olika skolformer. Så finnas t. ex. folkskolor, som inrättas på det sättet, att folkskolestadiet visserligen omfattar fem årsklasser men med heltidsläsning i blott en eller ett par av dessa klasser, medan halvtidsläsning tillämpas i de övriga. Eller också omfattar folkskolestadiet endast fyra årsklasser, under det att småskolans lärokurs fördelats på tre i regel halvtidsläsande årsklasser. Som överbyggnad å folkskolor, anordnade enligt de här anförda eller liknande varianter av eljest vanliga skolformer, skola enligt nu gällande bestämmelser alltid inrättas fortsättningsskolor med minst 360 timmar fördelade på två årskurser. Enligt den av överstyrelsen här föreslagna organisationen skulle dessa fortsättningsskolor alltjämt omfatta minst 360 timmar, men denna tid skulle kunna sammanföras till en årskurs.

Beträffande den andra punkten, förläggandet av en del av fortsättningsskolkursen till det läsår, då lärjungarna avgått från folkskolan, heter det i överstyrelsens framställning.

Av riksdagens beslut 1918, att fortsättningsskolkursen skall fördelas på minst två år, och även därav att riksdagen därefter avslagit vissa motioner, vari ifrågasatts kursens sammanförande till ett år, framgår, att den tvååriga

fortsättningsskolkursen skall fördelas på två läsår efter det, under vilket lärjungarna avgå från folkskolan. I enlighet härmed kommer fortsättningsskolans läsår, liksom fallet är med folkskolans, att börja under kalenderårets senare hälft, och lärjungarnas inträde i fortsättningsskolans första årskurs skall sålunda ske tidigast under senare hälften av det kalenderår, under vilket de vid slutet av vårterminen avgått från folkskolan, medan fortsättningsskolans andra årskurs skall förläggas ett år senare. Därför har också överstyrelsen ansett sig förhindrad att godkanna förslag till fortsättningsskolreglementen, då bägge årskurserna förlagts till samma läsår med första årskursen under höstterminen och den andra årskursen under den därpå följande vårterminen. Icke heller har överstyrelsen kunnat godtaga reglementen, enligt vilka första årskursen förlagts till den vårtermin, under vilken lärjungarna avgått från folkskolan, och den andra årskursen till det därpå följande läsåret med kursen eventuellt samlad å sex veckor i början av höstterminen. Med denna anordning skulle nämligen lärjungarna komma att genomgå de två fortsättningsskolåren redan före utgången av det kalenderår, under vilket de lämna folkskolan.

Enär uttrycken »år», »läsår» och »årskurs» giva anledning till olika tolkningar, har överstyrelsen funnit det önskvärt, att hithörande bestämmelser i fortsättningsskolestadgan förtydligas i enlighet med den ovan angivna innebörden av riksdagens beslut. Lokala förhållanden kunna emellertid påkalla, att någon mindre jämkning i den angivna allmänna regeln kunde i undantagsfall vidtagas. Det synes därför önskvärt, att av riksdagen kunde utverkas tillstånd för skolöverstyrelsen eller, därest så befines lämpligare, för Kungl. Maj:t att inom vissa gränser medgiva undantag från de allmänna bestämmelserna. Hänsyn till ortens arbetsliv och till svårigheterna att erhålla lärare och lokal, särskilt beträffande undervisning i hushållsgöromål och arbetskunskap, synas nämligen böra kunna medföra, att första årskursen undantagsvis finge efter särskilt medgivande helt eller delvis förläggas till den vårtermin, under vilken lärjungarna avgått från folkskolan.

Till förekommande av lärjungarnas avgång från fortsättningsskolan, innan de ännu nått sådan ålder, att de kunna tillfredsställande tillgodogöra sig undervisningen i fortsättningsskolan, synes sådant medgivande alltid böra förknippas med det villkoret, att den andra årskursen skulle taga sin början tidigast ett år efter den första. Även beträffande fortsättningsskola med ettårig kurs kunna undantagsvis sådana förhållanden inträda, att medgivande att förlägga någon del av kursen till den vårtermin, under vilken lärjungarna avgått från folkskolan, torde böra kunna ifrågakomma, särskilt om kursen omfattade minst 360 timmar, i vilket fall svårigheter att erhålla lokal och lärare kunna nödvändiggöra en sådan anordning. Vid bedömandet av frågor av detta slag torde av den prövande myndigheten ävenledes böra beaktas, att icke undervisningstiden i folkskolan och den därefter följande fortsättningsskolan komma att under terminen omfatta alltför lång tid för samma lärjungar.

Förslaget om medgivande av rätt för lärjungar, som avgått från sjunde årsklassen i heltidsläsande folkskola med betyg enligt § 48 folkskolestadgan ävensom för lärjungar, som genomgått en årskurs av folkskolans högre avdelning att fullgöra fortsättningsskolplikten i ettårig fortsättningsskola med mindre antal undervisningstimmar än 360, utvecklar överstyrelsen på följande sätt.

Såsom förut omnämnts kan skoldistrikt, som vid heltidsläsande folkskola anordnat sjunde årsklass, begränsa fortsättningsskolkursen för de lärjungar, som med godkänt avgångsbetyg enligt § 47 folkskolestadgan lämnat dylik folkskolas sjunde årsklass, till att omfatta allenast en årskurs med minst 180 timmar. De lärjungar däremot, som vid avgången från samma sjunde årsklass endast kunnat erhålla betyg enligt § 48 i folkskolestadgan, äro skyldiga att genomgå repetitionsskola med tvåårig kurs. Dessa lärjungar, som under åtminstone ett år tillhört sjunde klassen men likväl icke kunna erhålla avgångsbetyg enligt § 47, äro på grund av kvarsittning och andra omständigheter i regel äldre än klasskamraterna men sakna till stor del nödiga förutsättningar att kunna på tillfredsställande sätt tillgodogöra sig undervisningen i skolans teoretiska läroämnen. Däremot visa de sig ofta besitta större duglighet, då det gäller praktiska sysselsättningar. Antalet sådana minderåriga vid varje skola är så ringa, att särskild repetitionsskola endast kan inrättas i större samhällen, varför de i regel undervisas tillsammans med lärjungarna i fortsättningsskolan. Men då denna omfattar allenast en årskurs, möter på grund härav stora svårigheter att ordna undervisningen för repetitionsskolans jämförelsevis vuxna lärjungar så, att önskat resultat vinnes av deras tvååriga kurs. Det har därför från såväl folkskolinspektörer som skoldistriktens målsmän ifrågasatts, om icke fortsättningsskolplikten för dessa från folkskolans sjunde årsklass enligt § 48 i folkskolestadgan avgångna lärjungar borde begränsas till en årskurs om minst 180 timmar, där fortsättningsskolan inom skoldistriktet omfattar blott en sådan årskurs. Överstyrelsen anser, att goda skäl tala för en sådan anordning men vill framhålla, att det vid bifall härtill med hänsyn till konsekvenserna måste fastslås, att fortsättningsskolplikten begränsning till en årskurs endast bör få avse lärjungar, som först vid läsårets slut avgå från folkskolans sjunde årsklass, medan för dem som avgå tidigare kursen i repetitionsskolan bör omfatta två år. Erinras bör, att inrättandet av här avsedd kurs i repetitionsskola alltid komme att ske efter prövning av överstyrelsen.

En del skoldistrikt hava såsom överbyggnad å folkskolan inrättat en folkskolans högre avdelning med en eller flera årsklasser, och hava dessa skolor flerstädes vunnit stor anslutning. Där högre avdelningen grundats på sexårig folkskola motsvarar densamma, om den är ettårig, och i annat fall dess första årskurs i stort sett folkskolans sjunde årsklass, dock med bland annat den skillnaden, att deltagandet i undervisningen alltid är frivilligt i den högre avdelningen men obligatoriskt i folkskolans sjunde årsklass, där sådan inrättats. Det synes vara självfallet, att lärjungarna böra beträffande det antal skolår, den för folkskola och fortsättningsskola sammanlagda undervisningstiden omfattar, vara fullt likställda, vare sig de fullgjort sitt sjunde skolår i den frivilliga eller i den obligatoriska skolklassen. De lärjungar, som genomgått blott en årskurs i högre avdelningen, hava också i allmänhet därefter deltagit i fortsättningsskolans andra årskurs, om dylik skola varit inrättad inom skoldistriktet, men i åtskilliga fall har man låtit den ettåriga kursen i folkskolans högre avdelning ersätta bägge årskurserna i fortsättningsskolan. Mot detta förfaringsätt har hittills föga kunnat invändas, enär det enligt till fortsättningsskolestadgan fogade övergående stadganden ankommit på skoldistriktet självt att besluta, huruvida och i vilken utsträckning den fortsatta undervisningen inom distriktet skulle anordnas i överensstämmelse med föreskrifterna i fortsättningsskolestadgan. Efter ingången av år 1927 måste emellertid den allmänna fortsättningsskolplikten fullstän-

digtföras även i de senast här ovan avsedda skoldistrikten. Detta innebär enligt § 27 moment 1 fortsättningsskolestadgan, att lärjungar, som i skoldistrikt med sexårig folkskola och tvåårig fortsättningsskola under ett år åtnjuta undervisning i folkskolans högre avdelning, visserligen därmed fullgöra sin fortsättningsskolplikt för det året men äro skyldiga att det följande året genomgå andra årskursen i fortsättningsskolan. Det kan enligt överstyrelsens mening icke hava varit riksdagens avsikt att bereda skoldistrikten möjlighet att genom anordnande av ettårig högre avdelning såsom överbyggnad på sexårig folkskola reducera den sammanlagda skolpliktstiden för ifrågakvarande lärjungar till sju år, medan den eljest omfattar minst åtta år. Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att vederbörande departementschef, då Kungl. Maj:t för 1925 års riksdag framlade förslag om medgivande för skoldistrikt att anordna fortsättningsskola med ettårig kurs för lärjungar, som avgått från obligatorisk sjunde årsklass i folkskola, särskilt betonade, att den för folkskola och fortsättningsskola fastställda obligatoriska undervisningstiden av sammanlagt minst åtta år icke må minskas, och uttalade riksdagen sin anslutning i huvudsak till vad statsrådet anfört.

För lärjungar, som genomgått obligatorisk sjunde årsklass i folkskola, kvarstår minst 360 timmars fortsättningsskolplikt, om icke skoldistriktet erhållit överstyrelsens medgivande att på vissa villkor inrätta fortsättningsskola med en årskurs om minst 180 timmar. Det kan vid jämförelse härmed näppeligen anföras sakliga skäl för en sådan anordning av skolväsendet, att de lärjungar, som fullgjort sitt sjunde skolår i folkskolans högre avdelning med dess frivilliga karaktär, skulle vara helt befriade från fortsättningsskolplikt. Det är också att befara, att om en sådan skolorganisation skulle befinnas tillåten, så skulle på vissa orter den nu införda obligatoriska sjunde årsklassen i folkskola med därpå följande ettårig fortsättningsskola komma att utbytas mot ett frivilligt sjunde skolår utan fortsättningsskola som överbyggnad.

De skoldistrikt, som på nu angivet sätt sökt undgå att införa den åttaåriga skolplikten, hava i allmänhet trots sig kunna finna stöd för den föreslagna skolorganisationen i den i moment 3 av § 27 fortsättningsskolestadgan intagna bestämmelsen, att på prövning i varje särskilt fall av vederbörande skolstyrelse skall bero, huruvida skolpliktigt, som tillhört annan läroanstalt än egentlig folkskola, men icke längre åtnjuta skolundervisning, må anses hava inhämtat kunskaper, som kunna berättiga honom till befrielse från skyldigheten att deltaga i undervisning i fortsättningsskola. Överstyrelsen finner det uppenbart, att den i momentet omnämnda prövningen måste gälla enskilda lärjungar och icke kan avse en hel skolorganisation. Att grunda inrättandet av en folkskolans högre avdelning på den förutsättningen, att den i författningen anbefallda prövningen alltid skall leda till att alla lärjungar i skolan bliva befriade från fortsättningsskolplikten, måste betecknas såsom försök att kringgå gällande bestämmelser och göra riksdagens beslut angående fortsättningsskolplikten i viss mån illusoriskt. Överstyrelsen anser det vara av vikt, att momentet i fråga erhåller en sådan lydelse, att misstolkning förhindras. Folkskolans högre avdelning är rätteligen en del av folkskolan, ehuru den ej ingår i begreppet egentlig folkskola, och bör därför helt uteslutas från den i ovan angivna moment 3 omnämnda prövningen. Genom bestämmelsen i moment 1 av samma paragraf regleras i alla händelser skolplikten för dessa lärjungar, så att den ej kommer att omfatta flera år än för folkskolans övriga lärjungar.

I skoldistrikt där man velat lojalt införa ettårig fortsättningsskolkurs för de lärjungar, som ett år undervisats i folkskolans högre avdelning, har man funnit detta vara förenat med vissa svårigheter av formell art. Skoldistriktet kan visserligen icke av dessa lärjungar kräva deltagande i undervisningen i fortsättningsskola under längre tid än en årskurs, som i allmänhet omfattar 180 timmar, men vid sträng tillämpning av författningen synes det ej kunna medgivas fastställelse i detta fall av bestämmelser om ettårig kurs, utan får man nöja sig med att hänvisa lärjungarna till att genomgå andra årskursen i tvåårig fortsättningsskola. Dessa olägenheter böra avhjälpas, så att fortsättningsskola med en årskurs kan inrättas och kursplan, som direkt ansluter sig till ettårig högre avdelning, fastställas för lärjungar, som avgått från sådan avdelning. Ett sådant medgivande skulle göra det lättare än vad nu är fallet att anpassa fortsättningsskolkursen efter den av lärjungarna i högre avdelningen genomgångna kursen.

Vad angår förslaget att lärjungar, som avgått från folkskola, ej tillhörande någon av huvudformerna, måtte kunna i särskilda fall hänvisas till ettårig fortsättningsskola, även om denna har kortare kurs än 360 timmar, yttrar överstyrelsen följande.

Vid handläggning av ärenden rörande fortsättningsskolor med ettårig kurs jämlikt § 6 moment 2 fortsättningsskolestadgan har överstyrelsen funnit, att en konsekvent tillämpning av bestämmelserna i författningen i vissa fall kan medföra stora svårigheter, då det gäller att på ett ändamålsenligt sätt ordna fortsättningsskolorna inom ett skoldistrikt. Särskilt kan detta bliva fallet beträffande skoldistrikt, inom vilka finnas dels sjuåriga folkskolor, anordnade enligt någon av folkskolans huvudformer, och dels sjuåriga folkskolor enligt undantagsform eller varianter av dessa skolformer. Såväl för nedbringande av kostnaderna för fortsättningsskolväsendet som för vinnande av möjlighet att anordna yrkesbestämda fortsättningsskolor åtminstone för flickorna är det ofta ändamålsenligt att inom ett skoldistrikt inrätta fortsättningsskolor blott vid de barnrikare och mera centralt belägna folkskolorna. I en sådan fortsättningsskola kunna då komma att undervisas icke blott lärjungar, som avgått från sjunde klassen i folkskola, anordnad enligt huvudform, utan även ett fåtal lärjungar, som genomgått sjunde årsklassen i helt eller delvis halvtidsläsande folkskola. Har nu skoldistriktet jämlikt § 6 moment 2 av fortsättningsskolestadgan erhållit tillstånd att anordna fortsättningsskolan med allenast en årskurs om t. ex. 200 timmar, så är det i vissa fall förenat med stora svårigheter att i enlighet med nu gällande bestämmelser bereda de från sjunde årsklassen i halvtidsläsande folkskola avgångna lärjungarna fortsatt undervisning minst 360 timmar, fördelade på två årskurser. Ett vidhållande av kravet på denna fullständigare fortsättningsskolkurs skulle i många fall medföra, att särskild fortsättningsskola vid varje folkskola komme att inrättas, även om barnantalet vore ytterst ringa, och möjligheten att anordna yrkesbestämd fortsättningsskola ginge förlorad. Gäller det i sådant fall blott ett fåtal lärjungar, för vilka särskild fortsättningsskola ej lämpligen bör upprättas, och isynnerhet om dessa minderåriga avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt skolform, som närmar sig någon av folkskolans huvudformer, borde enligt överstyrelsens mening dessa minderåriga av praktiska skäl kunna tillåtas att fullgöra sin fortsättningsskolplikt i fortsättningsskola med blott en årskurs om minst 180 timmar.

Det torde icke vara lämpligt eller ens möjligt att i författning införa detaljerade föreskrifter om under vilka förhållanden nyss omnämnda undantagsfall böra kunna medgivas. Men överstyrelsen skulle finna det lämpligt, att det åt överstyrelsen, som har att pröva, i vilka fall fortsättningsskola med en årskurs om minst 180 timmar må införas för lärjungar, som avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt huvudform, anförtroddes att ävenledes pröva, huruvida till sådan fortsättningsskola må hänvisas även lärjungar, som genomgått sju årsklasser i folkskola, anordnad enligt skolform, som mer eller mindre avviker från folkskolans huvudformer. Givetvis kommer överstyrelsen att vid prövningen tillse, att anordningen bleve medgiven endast i undantagsfall, då det vore förenat med särskilda svårigheter att bereda ifrågakarande lärjungar undervisning i fortsättningsskola med 360 timmars kurs.

Slutligen gör överstyrelsen följande sammanfattning och hemställen i avseende å de olika förslagen.

De förslag rörande den fortsatta undervisningens organisation, överstyrelsen här framfört, avse att möjliggöra ett ändamålsenligt anpassande av fortsättningsskolan efter folkskolans mångskiftande organisationsformer, så att skolväsendets utveckling i dess helhet främjas. Därvid har överstyrelsen även sökt beakta önskemålet, att skolväsendet anordnas så, att skolplikten komme att i fråga om antal skolår i samma utsträckning påvila de minderåriga.

Ett genomförande av förslagen skulle i huvudsak innebära, att fortsättningsskolkursen komme att såsom hittills omfatta minst 360 undervisningstimmar, vilka skulle fördelas på minst två år, om folkskolan är sexårig, men kunde utan särskilt medgivande av central myndighet sammanföras till ett år för lärjungar, som vid läsårets slut avgått från folkskolans sjunde årsklass, oavsett folkskolans organisation i övrigt.

För lärjungar, som i folkskola, anordnad enligt någon av folkskolans huvudformer, eller i mindre folkskola av D₁ form genomgått sjunde årsklassen, skulle efter medgivande av överstyrelsen fortsättningsskolkursen kunna omfatta kortare tid än 360 timmar, dock minst 180 timmar. Undantagsvis skulle detta kunna ske även beträffande lärjungar, vilka avgått från sjunde årsklassen i folkskola, som icke tillhör folkskolans huvudformer, nämligen om lärjungarna för fullgörandet av sin fortsättningsskolplikt hänvisas till fortsättningsskola med kortare kurs än 360 timmar.

Fortsättningsskolplikten för lärjungarna i ersättningsskola (repetitionsskola eller mindre fortsättningsskola) skulle i fråga om antal årskurser och timmar kunna erhålla samma begränsning som för lärjungarna i fortsättningsskola.

Lärjungar, som avgått från sjätte årsklassen i folkskola och därefter fullständigt genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning, skulle beträffande fortsättningsskolplikten fullt likställas med de lärjungar, som med betyg enligt § 47 folkskolestadgan avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt någon av folkskolans huvudformer.

Efter särskilt medgivande av överstyrelsen skulle undantagsvis någon del av fortsättningsskolkursen kunna förläggas till slutet av det läsår, under vilket lärjungarna avgått från folkskolan.

Vad beträffar de ändringar i gällande författningar, som kunna finnas erforderliga för genomförandet av här framförda förslag, torde frågan om

deras slutliga avfattning böra anstå till dess riksdagen fattat beslut i de delar av ärendet, som äro av den beskaffenhet, att de böra föreläggas riksdagen, och förutsätter överstyrelsen, att överstyrelsen framdeles beredes tillfälle att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag därutinnan.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i fråga om de för fortsättningsskolan gällande huvudsakliga grunder och bestämmelser besluta följande ändringar med rätt för Kungl. Maj:t att föreskriva de villkor och utfärda de bestämmelser, som för beslutets tillämpning befinnas erforderliga, nämligen:

dels att fortsättningsskolkursen må kunna sammanföras till en årskurs med minst 360 undervisningstimmar för sådana lärjungar, som vid läsårets slut avgått från folkskolans sjunde årsklass,

dels att efter medgivande i varje fall av skolöverstyrelsen fortsättningsskolkursen må kunna omfatta en årskurs med lägre antal undervisningstimmar än 360, dock minst 180, för såväl lärjungar, som genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning, som ock sådana lärjungar, vilka vid läsårets slut med betyg enligt § 48 folkskolestadgan avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt någon av folkskolans huvudformer, eller i mindre folkskola av Diform,

dels att där till ettårig fortsättningsskola med kortare kurs än 360 timmar hänvisas ett mindre antal lärjungar, vilka vid slutet av läsåret avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt från folkskolans huvudform mer eller mindre avvikande skolform, fortsättningsskolkursen må kunna även för dessa lärjungar begränsas till den för ifrågavarande fortsättningsskola bestämda lärotiden, därest överstyrelsen vid prövning finner, att undervisning i fortsättningsskola med minst 360 undervisningstimmar ej lämpligen kan beredas dem,

dels ock att någon del av fortsättningsskolkursen må efter medgivande i varje särskilt fall av överstyrelsen kunna förläggas till senare delen av det läsår, under vilket lärjungarna avgått från folkskolan, varvid dock andra årskursen, där sådan förekommer, må taga sin början tidigast ett år efter första årskursens början.

Innan jag övergår till att angiva min egen uppfattning i de föreliggande frågorna, torde jag böra anmäla, att hos Kungl. Maj:t föreligger en ny framställning från Hyssna församling, i vilken församlingen anhåller om medgivande att anordna ettårig fortsättningsskola eller, därest Kungl. Maj:t anser sig under nuvarande förhållandena förhindrad att lämna sådant tillstånd, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att församlingen må beredas möjlighet att anordna ettårig fortsättningsskola.

Framställning från Hyssna församling.

Av de olika förslag till ändringar i bestämmelserna om fortsättningsskolan, som här av överstyrelsen framlagts, är det egentligen blott ett, som kan sägas innebära ett mera väsentligt avsteg från de hittills gällande reglerna för denna skolas anordnande, nämligen förslaget om rätt för skoldistriktet att, oavsett om folkskolan är hel- eller halvtidsläsande, inrätta fortsättningsskolan såsom ettårig. De övriga förslagen äsyfta blott smärre jämkningar,

Departementschefen.

om vilkas behövlighet och lämplighet överstyrelsen efter hand vunnit klarhet genom de praktiska erfarenheter, överstyrelsen gjort under de år, de nya bestämmelserna varit i tillämpning.

Det förstnämnda förslaget har givetvis tillkommit med tanke på de skoldistrikt, där folkskolan är anordnad såsom halvtidsläsande. Där folkskolan är heltidsläsande och sjuårig kan redan för närvarande, på grund av 1925 års riksdagsbeslut, ettårig fortsättningsskola anordnas. Kursen kan i dessa fall inskränkas till 180 timmar. Enligt överstyrelsens föreliggande förslag skulle nu ett generellt medgivande lämnas för skoldistrikt med sjuåriga folkskolor att inrätta fortsättningsskola med endast *en* årskurs, varvid dock det villkoret skulle stadgas, att kursen omfattar minst 360 timmar, alltså samma timantal, som gäller såsom minimum för den sammanlagda tvååriga lärokursen.

Enligt min mening är det lämpligt att denna ändring vidtages. De skäl, som tala härför, äro följande. I åtskilliga skoldistrikt i vårt land äro förhållandena med avseende å bebyggelse, vägarnas beskaffenhet och barnantal sådana, att en övergång från halvtidsläsande till heltidsläsande folkskolor därstädes är förbunden med stora svårigheter. I dessa distrikt måste man därför nöja sig med att alltjämt bibehålla den halvtidsläsande skoltypen. Om nu ett dylikt distrikt för att stärka skolformen vidtager den välbetänkta åtgärden, att utöka lärotiden med ett sjunde skolår, varigenom kunskapsresultatet förbättras, skolan får tillfälle att ytterligare ett år öva sitt fostrande inflytande på barnen samt lärjungarnas förståndsmognad vid inträdet i fortsättningsskolan kommer att befinna sig på ett högre utvecklingsstadium, blir med nuvarande bestämmelser rörande fortsättningsskolan skolplikten utsträckt över nio år. Lärjungarnas utträde i det praktiska livet eller deras övergång till de på fortsättningsskolan byggande praktiska ungdomsskolorna blir härigenom framskjuten till en alltför sen tidpunkt. Detta förhållande avskräcker många skoldistrikt från att genomföra den ur undervisnings- och uppfostringssynpunkt förmånliga anordningen med sjuklassig folkskola. Kunde däremot i berörda fall lärotiden i fortsättningsskolan inskränkas till ett år, bleve den sammanlagda skolpliktstiden densamma som vid sexårig folkskola och tvåårig fortsättningsskola eller åtta år. En dylik ändring skulle naturligtvis verka stimulerande på strävandena att vidga lärotiden i de halvtidsläsande folkskolorna med ett sjunde år. Jag finner i likhet med skolöverstyrelsen dessa strävanden värda att uppmuntras och instämmer med överstyrelsen i dess uppfattning, att sju folkskoleår med halvtidsläsning och en årskurs i fortsättningsskolan om 360 timmar representerar en värdefullare skolorganisation än sex år med halvtidsläsning och en fortsättningsskolkurs om 360 timmar, uppdelade på två år. Givetvis bör det även tillkomma ett skoldistrikt med heltidsläsande sjuåriga folkskolor rätt att anordna ettårig fortsättningsskola med minst 360 timmar, om distriktet så önskar.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på att den föreslagna ändringen

icke innebär någon som helst avprutning på omfattningen av lärokursen i fortsättningsskolan, som bibehålles vid stadgat minimum av 360 timmar, och ej heller bryter med den grundläggande, av statsmakterna godtagna regeln, att den sammanlagda undervisningstiden i folk- och fortsättningsskola skall omfatta minst åtta år. Några betänkligheter av principiell art torde förslaget därför icke behöva ingiva. Jag anser det helt uteslutet, att ett medgivande av nu föreslagen innebörd skulle kunna få en sådan verkan, att därigenom främjades fortvaron eller uppkomsten av halvtidsläsande skolformer i fall, där dessa ej äro fullt försvarade på grund av föreliggande förhållanden. Härför borgar den ständiga tillsyn, som i sådant hänseende utövas i främsta rummet av folkskolinspektörerna och ytterligare av domkapitlen och skolöverstyrelsen.

Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle särskilt medgivande av myndighet ej erfordras för anordnande av ettårig fortsättningsskola med minst 360 undervisningstimmar. Härutinnan skiljer sig förslaget från vad som gäller i motsvarande avseende beträffande ettårig fortsättningsskola med 180 undervisningstimmar, för vars anordnande förutsättningen är, att tillstånd i det särskilda fallet lämnas av skolöverstyrelsen. Jag har varit något tveksam om, huruvida ej samma fordran borde uppställas i nu omhandlade fall, men med hänsyn till att här lärokursens omfattning skall fullt motsvara de tvååriga fortsättningsskolornas torde det icke vara behöfligt med den kontroll, som ligger i en sådan föreskrift. Jag har därför ansett mig kunna biträda överstyrelsens förslag även på denna punkt.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att veta, att sjuåriga halvtidsläsande folkskolor redan nu förekomma på rätt många håll. Sammanlagt finnas 789 sådana skolor, de flesta i Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län, Värmlands län, Gävleborgs län, Kronobergs län och Jönköpings län. I flera fall har det förekommit, att skoldistriktet med hänsyn till fortsättningsskolans utsträckning över två år varit betänkta på att återgå till sexklassig halvtidsläsande folkskola. Jag hoppas, att den nu av mig förordade ändringen skall förhindra en sådan försämring av skolväsendet och bidra till en ytterligare utbredning av den sjuåriga folkskolan.

Skolöverstyrelsen har formulerat sitt ändringsförslag så, att fortsättningskolkursen må kunna sammanföras till en årskurs med minst 360 undervisningstimmar för sådana lärjungar, som vid läsårets slut avgått från folkskolans sjunde årsklass. Bokstavligen innefattar denna formulering icke fallet Hyssna, där, såsom förut nämnts, folkskolkursen är åttaårig. Detta fall är emellertid enastående i sitt slag, och det synes mig med hänsyn därtill, som om överstyrelsens förslag kunde godtagas, om man därmed underförstår vad jag finner självklart, nämligen att om *sjuårig* folkskola berättigar till anordnande av ettårig fortsättningsskola, detta desto hellre bör gälla det fall, att folkskolan är *åttaårig*. Erfordras beträffande Hyssna något förtydligande besked, torde sådant kunna lämnas av Kungl. Maj:t.

Jag övergår härefter till överstyrelsens förslag om fortsättningsskolkursens förläggning delvis till det läsår, under vilket vederbörande lärjungar avgått från folkskolan.

Skolöverstyrelsen utgår från att gällande bestämmelser om tvåårig fortsättningsskola skola så tolkas, att den första årskursen skall förläggas helt till det läsår, som inträffar närmast efter det, under vilket lärjungarna avgått från folkskolan, och vidare att de två årskurserna icke få förläggas till samma läsår. Att jag delar överstyrelsens uppfattning om riktigheten av denna tolkning av nuvarande föreskrifter har jag redan tidigare varit i tillfälle att tillkännagiva, nämligen då jag vid 1927 års riksdag besvarade den förut omtalade interpellationen rörande fortsättningsskolkursens förläggning. Likaledes antydde jag då, att föreskrifterna om ettårig fortsättningsskola måste givas den innebörden, att kursen i denna skola icke får förläggas vare sig helt eller delvis till det läsår, varunder eleverna avgått från folkskolan.

Hos överstyrelsen hava emellertid åtskilliga framställningar förekommit om rätt att anordna fortsättningsskolans första årskurs i omedelbar eller nära anslutning till vårterminens avslutning d. v. s. i regel i maj, och den andra årskursen under påföljande hösttermin. Likaså hava förslag framställts om båda årskursernas förläggande till läsåret närmast efter det, då lärjungarna lämnat folkskolan med första årskursen under höstterminen och den andra under vårterminen. Dylika framställningar har överstyrelsen med den tolkning, den givit gällande stadganden, funnit sig icke kunna kunna bifalla. Enligt överstyrelsens mening kunna dock i vissa fall sådana förhållanden föreligga, som giva fog för ett undantag från regeln att fortsättningsskolan icke får anordnas under samma läsår, som det, då avgången från folkskolan ägt rum. Avsevärda svårigheter att iakttaga denna regel hava stundom yppat sig, härrörande av arbetsförhållandena på orten eller bristande tillgång på lämpliga undervisningslokaler eller på lärarkrafter. Överstyrelsen anser sig på grund härav böra föreslå, att första årskursen måtte få efter särskild prövning av skolöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t helt eller delvis förläggas till den vårtermin, under vilken lärjungarna lämnat folkskolan. Såsom villkor härför skulle dock gälla, att den andra årskursen icke finge börja tidigare än ett år efter den första. Överstyrelsens förslag innebär vidare, att vid ettårig fortsättningsskola någon del av kursen skulle få likaledes efter medgivande i varje särskilt fall förläggas till folkskolans avgångstermin.

Då jag besvarade nyssnämnda interpellation, framhöll jag, att mot det ifrågasatta anordnandet av fortsättningsskola i omedelbar anslutning till genomgången folkskola, så att fortsättningsskolan skulle påbörjas i maj samma år som avgång skedde från folkskolan, kunde framställas den anmärkningen, att eftersom vårterminen i folkskolan omfattade 19 veckor, de från sjätte klassen avgående lärjungarna skulle få en sammanhängande

undervisningstid under terminen av cirka 25 veckor. En sådan anhopning av lärotiden — yttrade jag — medför ofta för såväl lärare som lärjungar en så väsentligt minskad duglighet för skolarbetet och fara för överansträngning, att anordningen redan av detta skäl får anses mindre önskvärd. Härutöver kan den allvarliga erinran göras mot yrkandena på ett sammanpressande av fortsättningsskolundervisningen på ovan angivet sätt, att därigenom fortsättningsskolans fostrande uppgift löper fara att förfelas, och att lärjungarna vid avgången från fortsättningsskolan äro för unga att övergå till de på fortsättningsskolan byggande skolförmerna eller, om sådan övergång ej kommer i fråga, i allt fall vid för tidig ålder undandragas skolans inflytande.

Å andra sidan vill jag icke förneka, att, såsom överstyrelsen gör gällande, i undantagsfall det kan vara berättigat att medgiva jämkningar i den riktning, överstyrelsen ifrågasatt. Men man får därvid gå fram med stor försiktighet, så att resultatet ej blir ett förryckande av fortsättningsskolans mening och mål.

Sålunda kan jag näppeligen finna det vara i god överensstämmelse med de grundläggande principerna för fortsättningsskolan att någon större del av en ettårig fortsättningsskolkurs, kanske blott med undantag av ett fåtal timmar, förlägges i omedelbar eller nära anslutning till folkskolans vårtermin. Därigenom kan fortsättningsskolan komma att te sig såsom blott och bart en förlängd sista termin i folkskolan. En sådan anordning kan ock leda till att undervisningstiden under vårterminen blir längre, än som med hänsyn till lärjungarnas och lärarnas krafter kan anses lämpligt. Det samma gäller, såsom ovan framhållits, om hela den första årskursen anknytes till slutterminen i folkskolan. Jag hyser av nu anförda skäl en viss tvekan, om det kan vara lämpligt att godkänna överstyrelsens förslag i förevarande del. Men med tanke på att i enstaka fall stora svårigheter kunna möta att få till stånd en fortsatt undervisning, om ej medgivanden av berörda art göras, vill jag ej motsätta mig förslaget, under förutsättning, att det i vederbörande författning kommer till klart uttryck, att det här gäller undantagsfall och att avgörandet av frågor om anordnande av fortsättningsskolkurs delvis i anslutning till sista terminen i folkskolan lägges i Kungl. Maj:ts händer.

I fråga om överstyrelsens förslag att ettårig fortsättningsskola med minst 180 timmars undervisning skulle kunna anordnas även för sådana lärjungar, vilka vid läsårets slut icke erhållit fullt avgångsbetyg enligt § 47 folkskolestadgan från folkskolans sjunde årsklass utan utexaminerats med betyg enligt stadgans § 48, torde böra framhållas, att ett medgivande av detta innehåll icke lär behöva underställas riksdagen, enär 1925 års riksdags beslut om sådan ettårig fortsättningsskola, som nyss nämnts, icke innefattade någon uttrycklig fordran på att vederbörande lärjungar skulle hava avgått från folkskolans sjunde årsklass med betyg enligt § 47 utan allenast innehöll, att ettårig

fortsättningsskola med minst 180 timmar finge i vissa skoldistrikt anordnas »under de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva». Det torde alltså stå Kungl. Maj:t öppet att i denna del utan riksdagens hörande fatta beslut. Jag har intet att erinra mot förslaget men anhåller att framdeles få förelägga Kungl. Maj:t en definitiv hemställan i ämnet.

Överstyrelsen föreslår vidare, att till ettårig fortsättningsskola med minst 180 timmars undervisning skulle få, efter prövning av överstyrelsen i varje särskilt fall, hänvisas jämväl sådana lärjungar, som genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning. Dylika högre avdelningar förekomma i rätt stor utsträckning antingen såsom ettåriga eller såsom tvååriga. Enligt statistiska uppgifter funnos för läsåret 1925—1926 inrättade högre avdelningar vid sammanlagt ett 90-tal skolor, därav flertalet i städer. Såsom överstyrelsen framhållit torde dessa avdelningar i stort sett kunna sägas motsvara folkskolans sjunde årsklass, där de äro ettåriga, och där de äro tvååriga, gäller detsamma om avdelningens första årsklass. Skillnaden ligger väsentligen däri, att någon skolplikt icke föreligger med avseende å den högre avdelningen. I likhet med överstyrelsen anser jag det vara uppenbart, att ettårig högre avdelning, grundad på sexårig folkskola, under inga omständigheter får ersätta fortsättningsskola, så att skoldistriktet skulle hava möjlighet att genom inrättande av sådan högre avdelning inskränka den sammanlagda skolpliktstiden för lärjungarna till sju år. Men jag anser det vara rimligt, att där överstyrelsen efter särskild prövning finner, att undervisningen i en årskurs av folkskolans högre avdelning är av beskaffenhet att kunna anses motsvara genomgången sjunde årsklass i folkskola, överstyrelsen må kunna medgiva, att lärjungar, som genomgått sådan årskurs, få deltaga i ettårig fortsättningsskola, vare sig denna omfattar minst 360 eller minst 180 timmars undervisning.

Slutligen har överstyrelsen hemställt, att, om till ettårig fortsättningsskola med kortare kurs än 360 timmar hänvisas ett mindre antal lärjungar, vilka vid slutet av läsåret avgått från sjunde årsklassen i folkskolan, anordnad enligt någon av undantagsformerna, även för dessa lärjungar fortsättningsskolkursen må kunna begränsas till den för den ettåriga fortsättningsskolan bestämda lärotiden, under förutsättning att överstyrelsen efter särskild prövning finner, att undervisning i fortsättningsskola med minst 360 undervisningstimmar ej lämpligen kan beredas dem. Detta förslag har föranletts av de svårigheter, som visat sig uppkomma vid ordnandet av den fortsatta undervisningen särskilt i sådana skoldistrikt, inom vilka finnas dels heltidsläsande sjuåriga folkskolor och dels halvtidsläsande sådana folkskolor. Då man i många fall funnit det lämpligt att centralisera fortsättningsskolväsendet till en eller ett par folkskolor, komma i sådana fall med blandade typer av sjuåriga folkskolor att till fortsättningsskolan sammanföras lärjungar, av vilka blott en del äro berättigade, att genomgå ettårig fortsättningsskola med mindre timantal än 360. Lärjungarna från de halvtidsläsande folkskolorna skola enligt hittills gällande bestämmelser undervisas i fortsättningsskola

med minst 360 timmar, fördelade på två årskurser, eller ock, enligt ovan föreslagen ändring, i ettårig fortsättningsskola med minst 360 timmar. Det synes mig klart, att det i åtskilliga fall kan möta hinder att på lämpligt sätt genomföra en dylik uppdelning av fortsättningsskolundervisningen på olika linjer, i synnerhet när det gäller endast ett mindre antal barn. Jag vill därför förorda bifall till överstyrelsens förslag, som ju endast innebär en mindre modifikation av 1925 års beslut om ettåriga fortsättningsskolor.

De närmare föreskrifter eller ändringar i gällande författningar, som erfordras i händelse riksdagen godkänner nu ifrågavarande olika förslag, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela, efter det skolöverstyrelsen i sådant hänseende avgivit yttrande.

Slutligen vill jag framhålla att nu berörda ändringar synas mig kunna utan olägenhet genomföras, oavsett vad som kan bliva resultatet av de två skrivelser, som 1927 års riksdag avlatit till Kungl. Maj:t angående repetitions skolans anordning och det sjunde skolårets kursplan. Jag kan nämligen icke finna att ett ställningstagande till här ifrågavarande ändringsförslag på något sätt behöver innebära ett förgripande av prövningen av omförmälda av 1927 års riksdag upptagna spörsmål.

På grund av vad jag ovan anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att besluta följande ändringar av de för fortsättningsskolan gällande huvudsakliga grunder och bestämmelser, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning må finnas erforderliga:

1) I skoldistrikt, som vid folkskola anordnat obligatorisk sjunde årsklass, må för lärjungar, som vid läsårets slut avgått från sistnämnda klass, fortsättningsskolan kunna anordnas med allenast en årskurs, dock under villkor att årskursen omfattar minst 360 undervisningstimmar.

2) För lärjungar, som genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning, må, efter prövning av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall, fortsättningsskolan kunna anordnas med allenast en årskurs, dock under villkor att denna årskurs omfattar minst 180 undervisningstimmar.

3) För lärjungar, som vid slutet av läsåret avgått från sjunde årsklassen i folkskola, anordnad enligt någon av folkskolans undantagsformer och som undervisas i ettårig fortsättningsskola, inrättad på grundval av heltidsläsande folkskola, må, efter prövning av skolöverstyrelsen samt under förutsättning att fråga är om ett mindre antal elever och att undervisning i fortsättningsskola med minst 360 undervisningstimmar ej lämpligen kan beredas nämnda lärjungar, fortsättningsskolkursen kunna omfatta ett mindre antal undervisningstimmar än 360, dock minst 180 timmar.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 70.

4) Där Kungl. Maj:t i särskilda undantagsfall finner skäligt sådant medgiva, må undervisningen i fortsättningsskola till någon mindre del kunna förläggas till det läsår, under vilket lärjungarna avgått från folkskolan, dock, där fortsättningsskolan är tvåårig, under villkor att andra årskursen icke må begynna tidigare än ett år efter första årskursens början.

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet

I. A. Hedenlund.